

ТІНЬОВА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ДЖЕРЕЛО ДОХОДУ: ОСНОВНІ ФОРМИ ВІЯВУ

Резюме. У статті розкрито зміст тіньових доходів, подано основні методи ухилення від сплати податків, проаналізовано механізми одержання тіньових доходів та домінуючі сегменти сучасної тіньової економічної діяльності.

The summary. Maintenance of shadow profits is exposed in the article, the basic methods of avoiding payment of taxes are given, the mechanisms of receipt of shadow profits and dominant segments of modern shadow economic activity are analysed

Ключові слова. Тіньова діяльність, тіньові доходи, джерела тіньових доходів, ухилення від сплати податків, прихована заробітна плата, кримінальний промисел, корупція.

Актуальність теми. Специфіка існування як людського суспільства в цілому, так і кожної людини зокрема полягає в тому, що їм постійно доводиться забезпечувати особисті потреби. Власне останні є однією з вихідних категорій в процесі аналізу життєвого рівня, які вирізняють особистість від інших в плані фізичному, інтелектуальному і соціальному. Протягом декількох століть головним джерелом забезпечення особистих потреб та важливою характеристикою життєвого рівня населення виступають реальні доходи громадян.

Сьогодні, в умовах світової фінансово-економічної кризи, необхідно замислитися про характер утворення, розподіл й перерозподіл доходів різних суспільних верств населення, адже масштабно-вибухового поширення набуває тіньова економічна діяльність. Саме вона спотворює реальне уявлення про справжні джерела та обсяги забезпечення життєдіяльності населення, призводить до небажаного загострення соціальної напруженості.

Тільки вивчивши механізми формування тіньових доходів, а також мотиви і способи їх отримання, визначивши ступінь впливу їх на життєдіяльність особи, можна розробити найбільш ефективні заходи щодо мінімізації процесів економічної тінізації суспільного життя.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Вагомий внесок в дослідження теоретичних та практичних аспектів тіньової економічної діяльності було внесено вітчизняними дослідниками, зокрема В.Базилевичем, А.Базилук, В.Бородюком, З. Варналієм, І.Мазур, В.Мандибурою, В.Поповичем, В.Предборським, Т.Приходьком, М.Соколик, О.Турчиновим та ін. З-поміж іноземних вчених варто виокремити фундаментальні праці В.Ісправнікова, Т.Корягіної, Л.Косалса, Ю.Козлова, Ю.Латова, В.Радаєва, О.Шохіна, Д.Блейдса, П.Гутманна, Г.Гросмана, К.Керола, В.Танзі, Б.Румера, Л.Ронсека, Ф.Фельдбругга та ін.

Основна мета статті. Попри численні наукові дослідження тіньової діяльності як соціально-економічного феномену, у сучасній економічній теорії та практиці досі ще не знайдено загальноприйнятих підходів щодо її визначення, не розроблений відповідний теоретико-методологічний та методичний інструментарій пізнання її сутності, структури та динаміки. Пояснюється це насамперед складністю й латентністю об'єкта дослідження, а також особливостями здійснення такої (тіньової) діяльності.

Мета даної роботи полягає в необхідності теоретичного висвітлення основних напрямів поширення тіньової економіки та механізмів одержання тіньових доходів для кращого усвідомлення сутності тіньової економічної діяльності як джерела доходів.

Основний матеріал дослідження. В економічній літературі, під тіньовими доходами розуміють доходи у грошовій формі, отримані з соціально-нейтральних чи соціально-позитивних джерел неформального сектора, неврахованих і неоподаткованих державою видів економічної діяльності та з соціально-негативних джерел підпільного сектора тіньової економіки [16; 15, 133]. Тобто, тіньові доходи – це доходи, які формуються в процесі тіньової діяльності як кримінального так і некримінального характеру. В даному аспекті доцільно підкреслити різницю між цими двома видами тіньового ринку: на відміну від некримінальної діяльності, діяльність кримінального характеру має, як правило, шкідливі для суспільства наслідки. Оскільки, товари та послуги, що виробляються в цій сфері (наркотики, проституція, рекет тощо), відволікають ресурси суспільства, не створюючи ніяких суспільних благ.

Тіньове виробництво товарів та послуг, а також отримані в результаті цього доходи некримінального характеру, можна умовно розбити на дві групи: цілком нелегальне виробництво товарів та послуг і лише частково приховане. Останнє пов'язано з безпосереднім

приховуванням частини виробничого обороту й доходів від оподаткування. До нелегального виробництва некримінального характеру належить виробництво суспільно корисних товарів і послуг у видах діяльності, що підлягають реєстрації й оподаткуванню, але яке відбувається з уникненням останніх.

Враховуючи специфіку тіньових доходів, цілком логічно зазначити, що одержують їх шляхом ухилення від оподаткування.

У світовій економічній практиці відомо сотні прийомів ухилення від сплати податків, причому з розвитком податкової злочинності вони стають більш складними, а відтак – такими, що важче розкриваються.

Російський вчений Д.Макаров виділяє вісім основних способів ухилення від сплати податків, які умовно можна розбити на три великі групи [11, 41-44]:

- операції, які повністю не відображаються в бухгалтерських документах;
- операції, які відображаються в бухгалтерії лише частково, завдяки чому створюється не облікована продукція;
- так звані псевдооперації, щодо яких укладаються фіктивні контракти.

Більш ширша класифікація способів ухилення від оподаткування представлена зарубіжними фахівцями (рис. 1) [1, 22-24].

Вітчизняні провідні економісти вказують на два напрями ухилення від сплати податків в Україні [1, 24]:

- перший - пов'язаний з кримінальною діяльністю або використанням незаконних методів приховування доходів: фабрикавання та завищення витрат, шахрайство і підробка документів, підкуп державних посадових осіб тощо.
- другий - легальний, що базується на використанні лазівок у податковому законодавстві. З юридичного погляду таке ухилення не є протиправним діянням. Скоріше це стосується недоліків чинного вітчизняного законодавства.

По суті, саме в межах легального напрямку ухилення від сплати податків діє неписаний закон бізнесу, який визнається підприємцями та податківцями усього цивілізованого світу: не сплачувати податки – це злочин, а не використовувати всі законні можливості для мінімізації податкових платежів – безглузддя [7, 5].

Рис. 1. Система методів ухилення від сплати податків

У контексті аналізу вищенаведених способів ухилення від сплати податків доцільно виділити й основні механізми отримання тіншових доходів. За оцінками вчених і спеціалістів, домінуючими сегментами сучасної тіншової економіки та основними механізмами одержання тіншових доходів є [2, 6; 14, 28-29; 13, 38]:

- приховування реальних доходів громадян, а також доходів і прибутків підприємств від оподаткування;
- одержання тіншових доходів шляхом прихованого вилучення з обігу різниці між офіційними і реальними цінами на товари і послуги;
- корупція;
- випуск і реалізація неврахованої продукції та надання неврахованих послуг;
- кримінальний промисел (рекет, наркобізнес, проституція, розкрадання та грабежі);
- нелегальні валютні та зовнішньоекономічні операції (контрабанда);
- нелегальний експорт капіталів;
- фінансове шахрайство;
- незаконна приватизація державної власності;
- дрібні розкрадання на державних, акціонерних і колективних підприємствах.

Спробуємо проаналізувати вищенаведені механізми одержання тіншових доходів, щоб краще зрозуміти специфічні риси та основні напрями поширення тіншової діяльності.

В сучасних умовах господарювання досить поширеною формою тіншової зайнятості серед населення є індивідуальна трудова діяльність, яка, відповідно до чинного законодавства, підлягає реєстрації й оподаткуванню, але її агенти схильні цілком або частково діяти поза межами законодавчого поля [9, 254]. Це широкий спектр кустарно-ремісничих промислів, вулична торгівля, послуги населення з будівництва, ремонтні роботи, приватне репетиторство, різного роду посередницька діяльність, дрібнотоварне виробництво у сільській місцевості тощо. Крім того, останнім часом у певних прошарках суспільства набула поширення практика використання приватних послуг – домробітниць, кухарів, вихователів, учителів, охоронців, іміджмейкерів, масажистів, перукарів, маклерів і т.п. Тобто сучасний перелік індивідуальних видів діяльності є досить різноманітним та зорієнтованим на широкий контингент споживачів.

За оцінками І.Крючкової, індивідуальна тіншова діяльність населення у сфері послуг, в залежності від виду діяльності, перевищує легальний сегмент у 3-5 разів, забезпечуючи додатковими доходами значний прошарок населення [9, 254].

Особливе місце в спектрі індивідуальної тіншової діяльності населення посідає нелегальна трудова міграція. Для людей, які втратили роботу і тривалий час не могли її знайти, які отримували мізерну заробітну плату чи перебували у відпустці без утримання, пошук роботи за кордоном став єдиною можливістю забезпечити собі нормальне існування. І, як наслідок, країна починає втрачати спеціалістів і робітників з провідних галузей науки і техніки, від рівня і темпів розвитку яких безпосередньо залежить соціально-економічний «комфорт» суспільства.

У більшості випадків причини нелегальних трудових міграцій мають виключно економічний характер. Тобто, основною метою будь-якого заробітчанського мігранта є бажання заробити як можна більше коштів для себе та своєї родини, яка залишилася на батьківщині. При цьому, більша частина зароблених за кордоном грошей різними шляхами переправляються в країну-призначення, причому як офіційними – через банківські перекази й перекази за допомогою спеціальних програм, таких як Western Union, Contact і Money Gram, так і неофіційними – безпосереднім ввезенням валюти в країну. Як свідчить світова практика, частка грошових коштів, що офіційно переправляються в країну походження мігранта, практично дорівнює тій, що ввозиться ним самим [10, 3].

Говорячи про грошові перекази слід зазначити, що під цю категорію підпадають значні обсяги не тільки фінансових, але й матеріальних ресурсів. Так, відповідно до Інструкції Платіжного балансу, що періодично публікується МВД, до грошових переказів відносять як матеріальні, так і фінансові ресурси, які направляють мігранти з країн поточного проживання і працевлаштування до країн їх походження. На думку О.Садовської досить часто перекази у товарній формі надходять на батьківщину мігрантів з комерційною метою. Тобто так звані комерційні мігранти не переказують гроші додому, а купують на них товар в країні

працевлаштування і завозять його на батьківщину з метою реалізації і отримання ще більшого додаткового доходу [4, 11].

Не менш поширеним джерелом отримання тіньових доходів, як не дивно, виступає діяльність легальних підприємств, установ та організацій, на яких «чесно» зароблена платня виплачується працівникам з порушенням чинного порядку оплати праці. Так, фактично виплачені зарплата, премії, допомоги тощо значно перевищують офіційно зафіксовані у бухгалтерських документах суми.

З метою ухилення від оподаткування створюються й нелегальні підприємства, фірми, цехи тощо, які не проходять державної і податкової реєстрації, продукція і фінансові потоки яких не обліковуються, а доходи працівникам виплачують, обминаючи встановлений порядок касового обслуговування.

Розглядаючи комплексно проблему тіньової зайнятості населення в аспекті ухилення від сплати податків, доцільно виділити й роботодавців - фізичних осіб – суб'єктів підприємницької діяльності. Власне, останні з особистих міркувань, через різні схеми уникають легального використання робочої сили, утримують працюючих без укладання з ними передбачених законодавством договорів, приховують від обліку та оподаткування розміри своїх реальних доходів та фактичної заробітної плати найманих працівників («заробітна плата в конвертах»), не здійснюють оплати внесків до соціальних фондів («подвійна бухгалтерія»), і в кращому випадку лише вони одні зареєстровані у податкових органах.

За деякими оцінками в Україні «прихована» зарплата, на яку не нараховуються податки, становить близько 11% валового внутрішнього продукту країни [12, 12]. Крім того, опитування, проведене серед представників вітчизняного малого і середнього бізнесу, показало, що на кожну легально виплачену гривню припадає приблизно 1,5 долара США заробітку виданого «в конверті» [1, 25].

Зацікавлені у збереженні та процвітанні тіньової економічної діяльності представники керівництва частини державних підприємств, установ, організацій. Користуючись фактичною безконтрольністю використання державної власності, вони переводять юридично державні виробничі ресурси під фактичний приватний контроль, забезпечуючи, таким чином, себе та своїх рідних тіньовою дохідністю.

Найчастіше «чесне» керівництво отримує тіньові доходи шляхом «придбання» товарів за завищеними цінами, виграючи саме на різниці в ціні. Також частішають випадки, коли у прихідних документах зазначаються одні товари, хоча насправді купуються інші, необхідніші керівництву для власного споживання.

Збагачують себе роботодавці і офіційними доходами найманих працівників. Надаючи працівникам доплату (як правило, за складність і напруженість, у розмірі 30-50% від посадового окладу) вони вимагають від них частину, мовляв: «Не поділишся – не отримаєш» (рішення про призначення конкретного виду та розміру доплати належить керівнику).

Як джерело доходів тіньової діяльності слід виділити й корупцію. Адже, за оцінками дослідників понад 60% прибутку середнього службовця, що займає впливову посаду, складають хабарі. Загалом в корумпованих взаємовідносинах перебуває близько 40% підприємців і майже 90% комерційних структур [2, 11; 18, 300-301].

Зловживають посадами чиновники як у країнах з ринковою економікою і надзвичайно високим рівнем демократії, так і в країнах з адміністративно-командною системою економічного господарювання та тоталітарним політичним режимом. Беруть хабарі службовці, які отримують мізерну офіційну платню за свою працю, і службовці, які мають дуже високі офіційні доходи, загалом, за оцінками фахівців Світового Банку, на хабарі в світі витрачається понад 80 млрд. дол. США [6, 50].

На нашу думку, в даному аспекті, заслуговує уваги вислів Б.Ельнаді і А.Рифаата: «корупція – хвороба, від якої потерпають всі суспільства, а найбільше найвразливіші серед них» [8, 4]. До останніх фахівці відносять зокрема, посткомуністичні держави, у тому числі Україну.

В останні роки Україну у світі сприймають як висококорумповану державу. Зокрема, про це свідчить відсотковий індекс корумпованості впливової міжнародної організації Transparency International («Міжнародна гласність»). За даним показником Україна традиційно входить до групи країн з показником корумпованості не менше трьох балів (оцінка здійснюється за 5-ти

бальною шкалою, де 1 бал – «найбільш низький рівень»). Так, у 2009 році рівень корупції в Україні оцінили у 4,3 бали - це найвищий, найгірший бал серед «нових незалежних країн» і всіх інших країн у цілому. При цьому, найбільш корумпованими виявилися державні установи - 28%, парламент - 25%, юстиції - 21% [21].

Найбільш потужним та суспільно небезпечним проявом сучасної тіньової економіки виступає кримінальний промисел, що безперечно заслуговує окремої уваги. Як показує світовий досвід, саме він охоплює високодохідні види тіньової діяльності, які тісно переплітаються з організованою злочинністю, яка сьогодні виділяється високим рівнем професіоналізму, тісними міжрегіональними та міжнародними зв'язками, високою оплатою учасників злочинних груп, поєднанням легальної діяльності з нелегальною.

В сучасних умовах господарювання однією з найбільш прибуткових форм організованої злочинності, яка стабільно має динамічний розвиток, здатна швидко адаптуватися до умов, що змінюються є наркоіндустрія - суспільно небезпечна злочинна діяльність, яка передбачає участь суб'єктів організованих злочинних угруповань в незаконних операціях з наркотиками з метою наживи. За даними ООН, річний обіг на наркоринку перевищує 500 млрд. доларів, тобто близько 8% загального обсягу міжнародної торгівлі [5, 10-11]. Водночас, незаконні операції з наркотиками виступають найбільш високорентабельним видом економічної діяльності. Ціна за героїн з моменту його виробництва до моменту реалізації в роздріб зростає у 1700 разів, а кокаїну – у 600 разів. Відповідно до даних бразильської урядової комісії, один гектар, на якому вирощується марихуана, дає прибуток у 146 разів більший, ніж один гектар з помідорами [5, 52].

Посилаючись на системний аналіз сучасного стану наркобізнесу беззаперечно можна стверджувати, що його злочинна сутність не обмежується лише виробництвом та збутом наркотиків. Наркобізнес породжує систему наркозалежності, сприяє її розгортанню і, у свою чергу, використовує її як базу для власної еволюції. Підтвердження цьому – використання наркоторгівцями багаторівневого маркетингу. Його «перевага» в тому, що він підштовхує клієнта шукати нових клієнтів. Так, висока ціна продукту примушує споживача самого ставати торгівцем, аби сплатити за власне споживання.

Не менш прибутковою та поширеною формою кримінальної злочинності є торгівля людьми. За своєю природою вона майже у всіх випадках має транснаціональний організований характер, оскільки в процесі її здійснення долучаються представники злочинного світу різних країн, а потерпілих від цих злочинів можуть переміщувати через цілий ряд державних кордонів. Найчастіше експорт «живого товару» здійснюється у Туреччину, Італію, Іспанію, Німеччину, Балканські та Скандинавські країни, Угорщину, Чехію, Грецію, Росію, ОАЕ, Ізраїль, США. Чоловіків експлуатують як будівельників, шахтарів, підсобних працівників, жінок – як домогосподарок, швачок, посудомийок, повій.

Варто зауважити, що організований характер торгівлі людьми, як видається, дуже просто пояснюється. Наприклад, для того, щоб реалізувати свій злочинний намір, винним особам потрібні особливі умови вільного «польоту». Завербувати, а потім продати людину не так-то й просто. По-перше, потрібно встановити відповідні зв'язки з покупцями, вирішити питання стосовно документів на переміщення потерпілого за межі країни, якщо покупець перебуває за кордоном, домовитися з представниками прикордонних служб і підрозділів про безперешкодний виїзд тощо. По-друге, потрібно безпосередньо знайти реальну жертву, умовити її погодитися на продаж або шляхом застосування обману переконати її в доцільності такого «заходу». Це свого роду об'єктивні чинники взаємозалежності торгівлі людьми й організованої злочинності. Але є ще й суб'єктивні, які підштовхують окремих людей займатися цим «брудним бізнесом», породжують у їх свідомості прагнення купувати та продавати людей. До них, насамперед, належить бажання легкого та великого заробітку.

За деякими оцінками, сучасні рабовласники і контрабандисти світу щороку заробляють на торгівлі людьми близько 9,2 мільярда євро, роблячи цей вид організованої злочинності одним з найприбутковіших [19, 12]. Саме через високу дохідність, з кожним роком обсяги «товаровиробництва» від цієї злочинної індустрії зростають. Так, багато злочинних угруповань різних регіонів планети, які займалися торгівлею зброєю та наркотиками, почали реорганізовувати свої злочинні «мануфактури» у новітні форми злочинної діяльності, ім'я яким – секс- та порноіндустрія, а також комерційне усиновлення (удочеріння).

Насправді, оцінки обсягів доходів від торгівлі людьми об'єктивно мають умовно-експертний характер. Оскільки, точної статистики щодо цього явища не існує. Лише, за оцінками Європолу, від 200 до 500 тисяч осіб щорічно стають жертвами торгівлі людьми, близько 120 тисяч з них – з балканських країн і 50 тисяч – з колишнього СРСР [19, 12]. При цьому, ціна за одну жінку в різних країнах сягає 1500-2000 дол. США. В окремих випадках ціна на «живий товар» може бути значно вищою. Прикладом цьому може бути випадок постачання дівчат з Африки в Європу. Злочинці влаштовували справжні аукціони, на яких володільці будинків розпусти відбирали для своїх закладів «свіжий товар», викладаючи суми до 25 тисяч євро за дівчину [20]. Що ж стосується дітей, то вони за кордоном коштують дорожче. Ціна за дитину – від 30000 до 50000 дол. США [17, 4]. На превеликий жаль, трапляються випадки коли продають дітей на органи. Тому, на чорному ринку «білого рабства», як стверджують правоохоронці, ціна «живого товару» безпосередньо залежить від здоров'я останнього.

Як не дивно, практично всі види кримінального промислу нерозривно пов'язані з контрабандою, яка сьогодні виступає домінуючою складовою тіньової економіки. Саме вона дозволяє уникнути сплати митних платежів, одержувати від злочинної діяльності максимальний прибуток, переказувати грошові кошти на рахунки в іноземні банки та у такий спосіб накопичувати капітал.

Нині контрабандисти активізували свою діяльність практично на всіх ділянках українського кордону. Таке становище є наслідком перш за все «прозорості» 4579 км кордону, що становить 55,7% від усієї довжини державного кордону України, а також приблизно 1500 доріг, що зв'язують нашу країну із сусідами на півночі, сході та південному заході, з яких лише 98- забезпечено всім необхідним обладнанням у митному відношенні. А звідси - намагання криміналітету використати цю ситуацію у своїх злочинних цілях. Найбільш вразливими ділянками контрабандної діяльності щодо переміщення товарів є такі: українсько-російська – 37,9% всієї затриманої контрабанди; українсько-молдовська – 18,6%; морська – 9,3%; українсько-білоруська – 8,7%; українсько-польська – 6,8%; українсько-румунська ділянки державного кордону – 6,5% [18, 298-299]. При цьому злочинними угрупованнями використовується найрізноманітніший «товар»: наркотики, зброя, люди, екзотичні тварини, грошові кошти, лікєро-горілчані та тютюнові вироби.

Вагомим джерелом отримання та нагромадження «брудних» грошей виступає нелегальний експорт капіталів, який тісно переплітається з фінансовим шахрайством. Сьогодні, в практиці контрабандистами використовуються різноманітні шляхи нелегального експорту капіталу і фінансового шахрайства, серед яких найпоширенішими є [14, 29; 2, 6-7]:

- неповернення коштів закордонними партнерами і перерахування їх на спеціальні зарубіжні рахунки;
- проведення збиткових для України бартерних операцій як реакція українських бізнесменів на недосконале українське законодавство;
- угоди з «неплатоспроможними» іноземними партнерами (шахраями, банкрутами тощо), змова з ними про поділ грошей;
- збирання псевдо підприємцями коштів населення, конвертація і переказ їх за кордон, до іноземних банків, часто з припиненням діяльності псевдо фірм;
- шахрайська діяльність ряду трастових та інвестиційних компаній, а також інших фірм та банків;
- відправлення продукції (і в першу чергу – високоліквідної) за фальшивими документами і заниженими цінами, з одержанням різниці готівкою;
- нецільове використання державних капітальних вкладень, бюджетних та іноземних кредитів, банківських активів.

Окремо слід виділити й інші сфери «діяльності» злочинних угруповань, де можна швидко отримати та накопичити прибуток. До таких сфер, перш за все, відносяться: фінансово-кредитна система, зовнішньоекономічна діяльність, паливно-енергетичний комплекс, виробництво та реалізація підакцизних товарів, сільське господарство, сфера приватизації, кіновідеобізнес та інші.

За оцінками спеціалістів, в Україні найбільш криміногенною є фінансово-кредитна система. В ній використовується значна кількість методів одержання тіньових (незаконних) доходів. Головними з них є використання фальшивих платіжних документів; підробка

банківських гарантій; нецільове використання банківських кредитів; розкрадання коштів; хабарництво, пов'язане з наданням кредитів, зменшенням процентних ставок, прискоренням проходження фінансових документів, консультаціями щодо ухилення від оподаткування, допомогою в приховуванні виявлених фактів несплати податків, а також у приховуванні доходів від оподаткування, тощо; підробка грошей; «відмивання» (неофіційна легалізація) кримінальних грошей; валютні спекуляції на біржі; незаконне одержання пільгових кредитів; фіктивні трастові операції (і зокрема – створення фінансових пірамід); різні види шахрайства з бюджетними коштами і грошима населення. Разом з тим, частішають випадки використання злочинними угрупованнями банківської системи. Так, наприклад, у багатьох комерційних банках деякі «підприємці» без будь-яких перешкод відкривають рахунки для проведення фіктивних операцій, конвертують і переводять безготівкові кошти в готівку, здійснюють незаконні перерахування грошей за кордон. За один-два місяці такої «діяльності» проводяться операції, середній обсяг яких становить близько 5 млн. гривень [3].

Великого розмаху набувають також операції, здійснювані на кримінальній основі при проведенні приватизації. Головними з них стали розкрадання державної власності, незаконне передання майна комерційним структурам, зниження балансової вартості приватизованих об'єктів, привласнення державного майна, порушення порядку проведення конкурсів і аукціонів, заниження ціни підприємств, змова про неправомірний поділ майна тощо.

Останнім часом в Україні з'явилися нові форми вимагання, пов'язані з поверненням кредитів і боргів за невиконаними угодами та зобов'язаннями, коли встановлюється неофіційна такса – до 50% від повернутої суми боргу.

Узагальнюючи сучасний стан кримінальної діяльності, слід зазначити, що з кожним роком злочинні формування модернізуються, змінюють свої види, виходять за рамки національних кордонів, набувають трансграничний і транснаціональний характер, здійснюють широкомасштабне накопичення тінювих капіталів, які безконтрольно вводяться в громадський обіг, підприємницьку діяльність, сприяючи зміцненню позицій організованих форм злочинності. Звичайно, при цьому, «брудні» гроші (кошти, отримані незаконними шляхом, у т.ч. й приховуванні від оподаткування) залучаються у фінансовий обіг не прямо, а опосередковано, тобто здійснюється спеціальна процедура – їх легалізація, або «відмивання».

Висновки. Підсумовуючи вищевикладене, цілком логічно зазначити, що отримати тінюві доходи в сучасних умовах господарювання можна від будь-якого виду тінювої діяльності.

Серед населення найбільш поширена неформальна зайнятість, серед злочинних угруповань – кримінальний промисел. Водночас населення вдається до тінювої діяльності з метою отримання основних чи додаткових доходів необхідних для виживання, злочинні ж угруповання – для збагачення. Власне тінюва діяльність останніх і формує значну більшість усіх тінювих доходів.

Загалом, тінюва діяльність постає «сферою зайнятості» широких верств населення. У боротьбі з нею потрібно виходити із об'єктивної реальності та світового досвіду, який показує, що в реальних політичних, економічних та соціальних умовах повністю подолати тінюву економіку практично неможливо. Орієнтиром може бути лише її обмеження до рівня розвинутих країн світу. У даному аспекті, державна економічна політика має бути зорієнтована не на боротьбу з цією об'єктивно існуючою проблемою, а на удосконалення інституційного середовища країни з тим, щоб було не вигідно займатися тінювою економічною діяльністю.

Запорукою в боротьбі з тінювою економікою в Україні повинні стати виваженість, послідовність, рішучість і невідкладність дій відповідних державних структур і населення щодо цього негативного явища в нашому суспільстві. Необхідно визначити основні причини її виникнення та спрямувати усі зусилля на їх викорінення.

Використана література

1. Барановський О.І. „Відмивання” грошей: сутність та шляхи запобігання. – Х.: Вид-во „Форт”, 2003. – 472 с.
2. Бордюк В., Турчинов О., Приходько Т. Оцінка масштабів тінювої економіки та її вплив на динаміку макроекономічних показників // Економіка України. – 1996. - №11. – С. 4-16.
3. Бут В. Удосконалення податкової системи України - потужний фактор зменшення обсягів тінювої економіки // <http://ndi.naiu.kiev.ua/publ/but01.html>
4. Гайдучий А.П. Гносеологія ідентифікації грошових переказів мігрантів як різновид капіталу // Економіка та держава. – 2009. - №2. – С. 10-14.

5. Гриненко І.М. Наркобізнес та національна безпека. – К.: Сфера, 2002. – 211 с.
6. Длугопольський О. Політична рента і корупція у сфері державного управління: теоретико-методологічний та прикладний аспекти // Вісник ТНЕУ. – 2007. - №2. – С. 46-56.
7. Дудоров О.О. Ухилення від сплати податків: кримінально-правові аспекти: Монографія. К.:Істина, 2006. – 648 с.
8. Ельнаді Б., Рифаат А. Місяць за місяцем // Кур'єр ЮНЕСКО (корупція). – серпень 1996. – с. 9. Крючкова І.В. Структурні чинники розвитку економіки України: Монографія / НАН України, К., 2004. – 318 с.
10. Левицький М. Українські трудові мігранти // Наше слово. – 11 травня 2002. - №19. – Г С. 3-5.
11. Макаров Д. Экономические и правовые аспекты теневой экономики в России // Вопросы экономики. – 1998. №3. – С. 38-54.
12. Мортіков В.В. Економічний механізм формування ефективної зайнятості. Монографія. – Луганськ: вид-во СНУ, 2001. – 236 с.
13. Николаев А. «Тень» в помощь! // Вісник податкової служби України. – 1997. - №12. – С. 38-39.
14. Озерський І.В. Тіньовий сегмент економіки // Економіка. Фінанси. Право. – 2005. - №1. – С. 28-31.
15. Осипенко О. Экономическая криминология: проблемы старта // Вопросы экономики. – 1990. - №3. – С. 130-133.
16. Попович В.М. Економіко-кримінологічна теорія детінізації економіки: Монографія. – Ірпінь: Академія державної податкової служби України, 2001. – 546 с. // www.vuzlib.net/popovich/_index.htm
17. Продайте ребенка! В Европе все большей размах приобретает торговля детьми// Всеукраинские ведомости. – 1995. – 28 февраля. – с. 4.
18. Стадницький Ю.І., Руда О.І. Тіньова економіка в Україні: причини виникнення та наслідки існування // Наук. вісник Львівського юридичного інституту: Збірник. – Л.: Львів. юрид. ін-т МВС України. - 2004, №2(1). – 320 с.
19. Торгівля людьми поширюється в Європі // Урядовий кур'єр. – 16 лютого 2007. - №30. – С.12
20. Владельцы публичных домов покупали африканских девушек за 24 тысячи евро // http://www.ntvru.com/crime/23feb2002/girls_print.html,24/02/02
21. Доповідь: Україна лідирує за рівнем корупції // <http://ua.korrespondent.net/ukraine/858040>